

УДК 343.1

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА
ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Демура Марина Ігорівна

*кандидат юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри кримінального процесу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Demura Maryna
PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Criminal Procedure
Yaroslav Mudryi National Law University*

Крикун Анастасія Володимирівна

*студентка Факультету прокуратури
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Krykyn Anastasiia
Student of the Faculty of the Prosecutor's Office
Yaroslav Mudryi National Law University*

Росомаха Злата Романівна

*студентка Факультету прокуратури
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Rosomakha Zlata
Student of the Faculty of the Prosecutor's Office
Yaroslav Mudryi National Law University*

DOI: 10.25313/2520-2308-2024-5-9915

ДО ПИТАННЯ ПРО УЧАСТЬ ПОНЯТИХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

ON THE ISSUE OF PARTICIPATION OF WITNESSES IN CRIMINAL PROCEEDINGS IN MODERN CONDITIONS

Анотація. Вступ. Досудове розслідування є першою і однією з найважливіших стадій кримінального провадження, що характеризується здійсненням слідчих (розшукових) дій, збиранням доказів та повним дослідженням усіх можливих обставин справи, забезпечивши цим самим здійснення подальшого справедливого судового розгляду. Саме на стадії досудового розслідування під час проведення слідчих (розшукових) дій законодавець передбачає здійснення фіксування їх ходу та результату. Наразі одним з таких способів фіксування є залучення понятих.

Шляхом критичного осмислення проблематики його функціонування на сучасному етапі у роботі висвітлено недоліки процесуального статусу понятих та полеміку щодо необхідності їх залучення для фіксування ходу та результату процесуальних дій або заміни цього інституту на цифрові способи.

Мета. Метою дослідження є розкриття питання участі понятих у проведенні слідчих (розшукових) дій, порівняння інституту понятих і його ефективності із застосуванням засобів відеофіксації, а також аналізі останніх законодавчих пропозицій щодо удосконалення засобів та способів фіксування ходу та результатів проведення процесуальних дій.

Результати. Проаналізовано положення п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК України, ч. 7 ст. 223 КПК України, абз. 3 п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України, законопроектів «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України» № 6454-1 та «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо оптимізації досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень» № 10206. Було розкрито передумови цих законодавчих пропозицій, їх доцільність, а також співставлено їх між собою, аби проаналізувати, наскільки вони відрізняються в питанні необхідності функціонування понятих та новачий, які ними передбачені.

З огляду на положення абз. 3 п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України проведено аналіз альтернативного до інституту понять способу фіксації, а саме здійснення безперервної відеофіксації при проведенні слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. Резюмовано, що окреслене нововведення може розглядатись як певний проміжний етап до подальшої повної відмови від інституту понять.

Ключові слова: поняті, незаінтересовані особи, відеофіксація, воєнний стан, слідчі (розшукові) дії, кримінальне провадження, фіксування кримінального провадження.

Summary. Introduction. The pre-trial investigation is the first and one of the most important stages of criminal proceedings, characterised by the conduct of investigative (detective) actions, collection of evidence and full investigation of all possible circumstances of the case, thereby ensuring a fair trial. It is at the stage of pre-trial investigation during the conduct of investigative (detective) actions that the legislator provides for the recording of their progress and results. Currently, one of these methods of recording is the involvement of witnesses.

Through a critical reflection on the issues of its functioning at the present stage, the article highlights the shortcomings of the procedural status of witnesses and the debate on the need for such a method of recording or its replacement with digital methods.

Purpose. The purpose of the study is to address the issue of participation of witnesses in investigative (detective) actions, to compare the institute of witnesses and its effectiveness with the use of video recording devices, and to analyse the latest legislative proposals for improving the means and methods of recording the course and results of procedural actions.

Results. The article analyses the provisions of para. 25 of Part 1 of Article 3 of the CPC of Ukraine, Part 7 of Article 223 of the CPC of Ukraine, subpara. 3, para. 1, part 1, Article 615 of the CPC of Ukraine, draft laws No. 6454–1 “On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine” and No. 10206 “On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine on Optimisation of Pre-trial Investigation and Trial of Criminal Proceedings”. The author reveals the prerequisites for these legislative proposals, their feasibility, and compares them with each other to analyse how they differ in terms of the need for the functioning of the concepts and innovations they envisage.

Given the provisions of subpara. 3, para. 1, part 1, Art. 615 of the CPC of Ukraine, the author analyses an alternative method of recording to the institute of witnesses, namely, continuous video recording during investigative (detective) actions under martial law. The author concludes that this innovation may be considered as a certain intermediate stage before further complete abandonment of the institute of witnesses.

Key words: concepts, uninvolved persons, video recording, martial law, investigative (search) actions, criminal proceedings, recording of criminal proceedings.

Постановка проблеми. Питання необхідності існування інституту понять у кримінальному процесуальному праві є складним і неоднозначним. Це зумовлено насамперед тим, що цей інститут є постійним об’єктом дискусій як на законодавчому, так і доктринальному рівнях. Динамічний розвиток технологій ще більше посилює формування різноманітних пропозицій зі зміни способів фіксування проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема, застосування технічних засобів, відмови від залучення понять тощо. Численна кількість пропозицій, обговорень, фахових дискусій зумовлює необхідність у детальному дослідженні цього інституту.

Пропозиції щодо відходу від залучення понять як способу фіксування проведення процесуальних дій пов’язаний з низкою факторів, серед яких: недостатня чіткість нормативного закріплення статусу незаінтересованих осіб та прогалини у практичній реалізації цього інституту. Зокрема, не закріплено процесуальний статус таких осіб, їх права та обов’язки, не передбачено їх відповідальність за відмову від участі в тих чи інших процесуальних діях. Більше того, як показує практика, знайти понять або досить складно, або ж вимагає достатньо великої кількості часу, що натомість негативно впливає на дотримання розумних строків у кримінальному провадженні.

Теоретичні та практичні аспекти доцільності існування інституту понять висвітлені у достатньо великій кількості наукових робіт, здійснених такими науковцями як Лук’янчиков Є.Д., Лук’янчиков Б.Є. [3; 4], Нанка А.О., Філімонова Ю.О. [5], Перцова-Тодорова Л.М. [6], Скрябін О.М. [12], Смірнов О.С. [13], Смоков С.М., Кирилук О.А. [14], Тетерятник Г.К. [15] та ін. В раніше проведених дослідженнях наголошувалося на визначенні місця інституту понять у системі кримінального процесу, а також висловлювалися пропозиції як щодо вдосконалення правового регулювання цього способу фіксування дотримання законності процесуальних дій, так і стосовно введення альтернативи їх існування у вигляді відеофіксації. Важливість самостійного дослідження цього питання обумовлена першочерговою потребою у з’ясуванні доцільності відмови від застосування інституту понять в кримінальному процесі, а також можливих негативних наслідків, пов’язаних з його прийняттям.

Дослідження питання участі понять у проведенні слідчих (розшукових) дій, порівняння інституту понять і його ефективності із застосуванням засобів відеофіксації становитиме мету дослідження. Також планується проаналізувати останні законодавчі пропозиції щодо удосконалення засобів

та способів фіксування ходу та результатів проведення процесуальних дій.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в фахових колах тривають дискусії щодо необхідності чи навпаки недоцільності існування інституту понятих у кримінальному провадженні. Дійсно, його не можна недооцінювати, адже саме завдяки цій категорії осіб здійснюється забезпечення процесуальних гарантій у кримінальному судочинстві, виключається можливість фальсифікацій з боку працівників правоохоронних органів, їх наявність не дозволяє слідчому та прокурору зловживати своїми повноваженнями, підвищується надійність отриманих доказів, а також забезпечується участь народу у здійсненні кримінального провадження.

Проте, попри досить вагоме значення цього способу фіксування проведення процесуальних дій у кримінальному процесі, на сьогодні його функціонування має суттєві прогалини, які умовно можна поділити на дві групи:

- 1) законодавча реалізація, неточності якої мають прояв у недостатній чіткості законодавчих приписів щодо процесуального статусу понятого, його прав та обов'язків, віку, з якого така особа може долучатися до здійснення певних законодавчо визначених дій, тощо;
- 2) практична реалізація, для якої характерний формальний підхід у виборі незаінтересованих осіб, неможливість точної перевірки наданих ними суджень, складнощі забезпечення участі у окремих випадках та ін.

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі — КПК України) п. 25 ч. 1 ст. 3 визнає понятого учасником кримінального провадження [1]. Аналізуючи права та обов'язки понятого першочергово варто наголосити на тому, що сьогодні про понятого згадується зокрема в ч. 7 ст. 223 КПК України, проте його права та обов'язки, як це передбачено щодо інших учасників провадження, не визначаються [14]. У цій нормі закладено якісні (незацікавленість) та кількісні (не менше двох) критерії до осіб, які можуть бути понятими, та наведено перелік слідчих (розшукових) дій, до участі в яких вони запрошуються [1]. Водночас, закріплення лише цих двох критеріїв недостатньо для дотримання всіх вимог, які стосуються інституту понятого у кримінальному процесі, адже для того, щоб участь цих осіб була ефективною, слідчий повинен роз'яснити їм їхні права та обов'язки, а також суть і значення проведеної ними певної слідчої (розшукової) дії [5, с. 631]. Крім того, через відсутність у понятих чіткого розуміння обсягу своєї правосуб'єктності, існують проблеми у розумінні ними того, як саме вони повинні діяти, яких дій не мають права вчиняти, чи наділяються вони якимись гарантіями при здійсненні певних актів, передбачених кримінальним процесуальним законодавством, та ін

[3, с. 128; 4, с. 130]. Не надає чіткого розуміння і кількісний критерій участі понятих, який не усуне можливих проблем функціонування цього інституту, пов'язаного, наприклад, із відсутністю чітких законодавчих вимог до такої особи.

До того ж ч. 7 ст. 223 КПК України визначає, що понятими не можуть бути особи, зацікавлені в результатах кримінального провадження [1]. З цього випливає оціночний характер уявлення про них як об'єктивних учасників кримінального процесу [2, с. 227]. Така зацікавленість передусім означає існування власного процесуального інтересу, наявність якого виключає запрошення понятого для участі у проведенні слідчої (розшукової) дії [6, с. 178]. Це породжує значну проблему прозорості здійснення останньої, через яку такі особи здатні свідчити упереджено. Тому для підтвердження слідчим особистої незаінтересованості понятого, який залучається ним для участі під час проведення усіх необхідних дій, варто законодавчо закріпити зобов'язання таких осіб повідомляти інформацію про особисті зв'язки та стосунки з іншими учасниками справи, яка підлягає занесенню слідчим до протоколу [12, с. 223]. Підтримуючи вказану пропозицію, підсумуємо, що інститут понятих у кримінальному процесі, не дивлячись на свою важливість, має низку суттєвих недоліків, пов'язаних насамперед із забезпеченням принципу законності проведення відповідних слідчих (розшукових) дій, а тому потребує подальшого вдосконалення у кримінальному процесуальному законодавстві. Основною проблемою, яка, на наш погляд, породжує усі наступні є відсутність чіткого законодавчого визначення понятого, його прав та обов'язків і разом з цим його процесуального статусу та в цілому місця інституту понятих в системі кримінального провадження.

Зважаючи на викладене низка чинних норм у КПК, які пов'язані з регулюванням інституту понятих, потребують вдосконалення. Тому табл. 1 пропонуємо можливі варіанти вирішення прогалин, пов'язаних із законодавчим врегулюванням залучення цих незаінтересованих осіб до здійснення окремих процесуальних дій.

На реорганізацію залучення незаінтересованих осіб мало вплив, зокрема, введення воєнного стану на території нашої держави. Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 14.04.2022 року (далі — Закон № 2201-IX) було введено норму, якою внесено зміни у процедуру залучення понятих до слідчих (розшукових) дій [9]. Абз. 3 п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України зафіксовано, що проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи, може здійснюватися за відсутності понятих, коли їхнє залучення є об'єктивно неможливим або

Таблиця 1

Новели до чинної редакції КПК щодо врегулювання процесуального статусу понятого

Чинний КПК	Власні пропозиції
П. 25 ч. 1 ст. 3 «Визначення основних термінів Кодексу»: одним з учасників кримінального провадження є понятий.	Доповнити Главу 3. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження, § 5. Інші учасники кримінального провадження статтею 67 ¹ «Понятій», і в частині 1 викласти: 1. Понятій — повнолітня дієздатна особа, яка долучається слідчим, прокурором до процесуальних дій, передбачених цим Кодексом та є незаінтересованою у результатах їх проведення, не є учасником кримінального провадження і не пов'язана з ними родинним зв'язками.
Відсутня норма, присвячена правам та обов'язкам понятого	Доповнити Главу 3. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження, § 5. Інші учасники кримінального провадження статтею 67 ¹ «Понятій» частинами 2 та 3 і викласти: 2. Понятій має право: 1) бути обізнаним, для участі у вчиненні яких дій або застосуванні яких заходів він запрошений; 2) на роз'яснення слідчим, прокурором власних прав та обов'язків перед проведенням процесуальної дії; 3) робити зауваження стосовно проведення окремих С(Р)Д; 4) знайомитися з протоколом відповідної слідчої дії та за потреби вимагати внесення зауважень та доповнень; 5) відмовитись від участі в проведенні процесуальних дій, передбачених цим Кодексом. 3. Понятій зобов'язаний: 1) брати участь у проведенні С(Р)Д від початку до кінця і не покидати це місце без дозволу особи, яка її здійснює; 2) слідувати вказівками особи, яка проводить слідчі (розшукові) дії; 3) засвідчити факт, зміст і результати процесуальних дій, під час проведення яких він був присутній зі своїми зауваженнями або без них; 4) не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора та суду відомостей, які стали йому відомі під час проведення С(Р)Д;

Джерело: авторська розробка

таким, що безпосередньо пов'язане з безпекою для їхнього життя чи здоров'я [1]. На заміну їм закріплено положення про проведення безперервної відеофіксації ходу проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи за допомогою доступних технічних засобів [1].

Проведення обшуку та огляду житла чи іншого володіння особи без залучення понятих в умовах воєнного стану пов'язане з конкретними факторами, однак ці обставини можуть виникнути не тільки в умовах особливого правового режиму, отже пропонуємо дослідити їх більш детально.

З аналізу змісту абз. 3 п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК можна встановити, що у цю норму закладено два ключових чинники, з якими й пов'язані розглядувані нововведення. Так, можливість проведення окреслених у вищезазначеному положенні слідчих (розшукових) дій без залучення до їх участі понятих стосується ситуацій, коли: а) існуватиме об'єктивна неможливість присутності цих осіб; б) матимуть вплив фактори потенційної небезпеки для них [1]. Дійсно, введення такої норми є досить обґрунтованим та доцільним з огляду на ситуацію, що склалась на території нашої держави на сьогодні.

Ці фактори неможливості залучення понятих до проведення процесуальних дій потенційно можуть скластися не тільки в умовах воєнного ста-

ну. Наприклад, коли слідчі (розшукові) дії проводяться у якихось досить віддалених від населених пунктів місцевостях, а також у важкодоступних місцях, зумовлених, наприклад, оглядом території чи об'єктів, які знаходяться під водою, у гірських регіонах чи на місцевостях, що постраждали від техногенних аварій або у випадках антитерористичних заходів [4, с. 131; 15, с. 196–197]. Також об'єктом проведення обшуку може стати приміщення зі спеціальним режимом доступу тощо. Це натомість суттєво ускладнює залучення понятих, через обмежену доступність та можливу небезпеку для життя та здоров'я осіб або ж взагалі унеможливорює їх участь. Врахування в подальшому таких ситуацій є важливим аспектом удосконалення кримінального процесуального закону задля забезпечення ефективного та законного здійснення кримінального провадження.

Отже, підкреслимо, що на шляху до заміни обов'язкової участі понятих під час дії воєнного стану на території України було запроваджено безперервне відеофіксування доступними засобами обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи [12]. Цим додатково підкреслюється спроба законодавця поступово замінити традиційний інститут залучення понятих на більш сучасні засоби фіксування.

Так, технологічні засоби додатково сприятимуть здатності зафіксувати весь процес слідчих (розшукових) дій та дозволять зберігати об'єктивний запис подій. Окреслене в подальшому створить можливості виявлення гіпотетичних випадків недотримання слідчими, прокурорами та оперативними співробітниками процесуальних вимог [13, с. 119]. Це важливо, бо при залученні понятих важко довести ці порушення у діях уповноважених осіб через неможливість неупереджено їх оцінити.

Ведення безперервного відеозапису під час проведення слідчих (розшукових) дій також є вагомою гарантією достовірності змісту протоколу, адже саме для першого характерна значно більша об'єктивна візуалізація, рівень деталізації та довготривале збереження фактичного матеріалу на носії без змін у порівнянні з людським фактором, сприйняттям подій особистістю та їх можливими багатоманітними інтерпретаціями [4, с. 123–124].

Загалом окреслене нововведення може слугувати підґрунтям для майбутніх законодавчих змін, пов'язаних з частковим або повним обмеженням участі понятих під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Однак слід підкреслити, що запровадження відеофіксації вважатиметься ефективним тільки за умови додержання безпеки та захисту відеозапису від ліквідації, зміни або знищення окремих частин, а також при належному дотриманні процедури його отримання стороною захисту [13]. Також додамо, що важливим аспектом є дотримання безперервності під час проведення відеофіксації. Саме безперервність, на нашу думку, забезпечує повне фіксування і можливість подальшої оцінки уповноваженими суб'єктами на предмет дотримання кримінальних процесуальних норм.

Нові підходи до поступового відступу від залучення понятих простежуються не тільки у зв'язку з введенням воєнного стану. Варто зазначити, що цей спосіб фіксування дотримання законності процесуальних дій останнім часом стає постійним об'єктом активних дискусій, внаслідок чого неодноразово висувались пропозиції реформування цього інституту на законодавчому рівні.

Проектом Закону України № 6454-1 «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України» від 4 січня 2022 року були запропоновані наступні зміни, що безпосередньо стосуються предмету нашого дослідження: пунктом п'ятим щодо внесення змін до ч. 6 статті 104 КПК та пунктом сьомим до абз. 1 ч. 7 статті 223 КПК [10]. Доцільність їх внесення ініціатори законопроекту пов'язують з покращенням ефективності досудового розслідування у кримінальних провадженнях [7]. Особливу увагу зосереджено на необхідності забезпечення дотримання правоохоронними і судовими органами розумних строків при проведенні слідчих дій з метою скорочення випадків штучного затягування цього процесу.

Так, ч. 6 статті 104 КПК було запропоновано внести зміни до останнього речення стосовно відображення факту відмови особи від підписання протоколу за відсутності захисника двома незаінтересованими особами (понятими), що фіксуватиметься додатково за допомогою технічних засобів [10].

Запропонована у законопроекті № 6454-1 редакція абз. 1 ч. 7 ст. 223 КПК полягає у заміні поточного обов'язку залучення понятих для пред'явлення особи, трупа чи речі для впізнання, огляду трупа, в тому числі пов'язаного з ексгумацією, слідчого експерименту, освідчування особи на ведення безперервного відеозапису ходу зазначених слідчих (розшукових) дій. Однак важливим уточненням є те, що участь двох незаінтересованих осіб залишається можливою, якщо слідчий, прокурор вважатиме це за доцільне [10].

Презюмуємо, що цим автори намагались додатково зміцнити збереження об'єктивності процесу протоколювання у випадку деструктивної поведінки учасника проведеної дії, сприяти підвищенню довіри до процесу фіксації відмови та уникненню можливих непорозумінь щодо її достовірності.

Внесення змін до інституту понятих було передбачено ще одним законопроектом «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо оптимізації досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень» від 02.11.2023 р. № 10206 [11].

Його метою є оптимізація досудового розслідування шляхом повної відмови від архаїчного та морально застарілого інституту понятих [8]. Проте зміни, спрямовані на її досягнення, не можна вважати достатньо прогресивними, адже незаінтересовані особи з самого початку свого існування були покликані забезпечити належний контроль за компетентними особами під час проведення ними слідчих (розшукових) дій, зловживання якими своїми повноваженнями під час їх здійснення було та на сьогодні залишається досить поширеним явищем.

Ініціаторами цього законопроекту насамперед запропоновано внести зміни до ст. 104 КПК України та повністю виключити понятих при засвідченні факту відмови особи від підписання протоколу із введенням альтернативи у вигляді засобів аудіо- та відеозапису [11]. Нововведення торкнулись також і ч. 7 ст. 223 КПК, якою було передбачено повноцінний перехід на аудіо- та відеозапис ходу проведення С(Р)Д без можливості слідчим або прокурором запрошувати понятих для участі у цих процесуальних діях [11].

Спостерігається, що такі пропозиції є досить радикальними в питанні відмови від інституту незаінтересованих осіб у кримінальному процесі, адже є підстави стверджувати, що повне виключення понятих не забезпечить виконання загальних цілей та завдань кримінального провадження,

а також мети самого проєкту до Закону щодо оптимізації досудового розслідування.

Отже, у проаналізованих нами законопроєктах простежуються спроби часткової заміни інституту понятих на цифрові способи фіксування ходу і результатів слідчих (розшукових) дій, або ж взагалі повного вилучення цього інституту.

Підсумовуючи викладене зробимо **загальний висновок** про те, що на сучасному етапі розвитку кримінального процесуального законодавства, на наш погляд, найбільш ефективним способом фіксування ходу та результатів проведення слідчих (розшукових) дій буде закріплення обов'язкового одночасного залучення понятих та відеофіксації. Підкреслимо, що під обов'язковістю залучення понятих маємо на увазі зміну законодавчої моделі після скасування дії воєнного стану.

Так, враховуючи викладене, пропонуємо внести зміни до ч. 6 ст. 104 КПК і викласти останнє речення таким чином: «факт відмови особи від підписання протоколу, а також надання письмових пояснень особи щодо причин такої відмови засвідчується підписом її захисника (законного представника), а у разі його відсутності — понятих, що фіксується за допомогою технічних засобів шляхом здійснення безперервного відеозапису».

На додаток до цього, у абз. 1 ч. 7 ст. 223 КПК варто зазначити таке: «Слідчий, прокурор зобов'я-

заний залучити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих) до здійснення безперервного відеозапису ходу проведення пред'явлення особи, трупа чи речі для впізнання, огляду трупа, в тому числі пов'язаного з ексгумацією, слідчого експерименту, освідчування особи». Абз. 2 ч. 7 ст. 223 КПК варто викласти таким чином: «Обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих та фіксуються за допомогою застосування технічних засобів шляхом здійснення безперервного відеозапису відповідної слідчої (розшукової) дії».

Поеднання інституту понятих і засобів технічної фіксації додатково посилюватиме забезпечення важливої гарантії безпосереднього та неупередженого фіксування під час проведення слідчих (розшукових) дій обставин і фактів, які в подальшому матимуть значення для розслідування, а також сприятиме їх максимально повному та об'єктивному відтворенню в процесуальних документах. Такий підхід за належної апробації правового регулювання на законодавчому рівні максимально сприятиме підвищенню довіри до правосуддя, збереже дієвість традиційного механізму з поєднанням сучасних новацій та забезпечить більш точну й неупереджену оцінку подій у кримінальному провадженні.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 20.05.2024).
2. Лебедева А. Особливості процесуального статусу понятого у кримінальному провадженні. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5. С. 275–279.
3. Лук'янчиков, Є.Д., Лук'янчиков Б.Є. Інститут понятих в системі процесуальних гарантій захисту прав особи. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції*. Київ : ВАІТЕ, 2021. С. 224–226.
4. Лук'янчиков Є.Д., Лук'янчиков Б.Є., Микитенко О.Б. Унормування інституту понятих у чинному КПК України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Том 3, № 81. С. 128–132.
5. Нанка А.О., Філімонова Ю.О. Актуальні питання функціонування інституту понятих у кримінальному провадженні. *Молодий вчений*. 2018. № 5(2). С. 631–633.
6. Перцова-Тодорова Л.М. Деякі питання участі понятих під час проведення обшуку. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції: науковий збірник*. 2019. № 2. С. 176–179.
7. Пояснювальна записка до проєкту Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо дотримання розумних строків кримінального провадження). URL: <https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=73555&pf35401=558050> (дата звернення: 20.05.2024).
8. Пояснювальна записка до проєкту Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо оптимізації досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/2052850> (дата звернення: 20.05.2024).
9. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану : Закон України від 14.04.2022 р. № 2201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text> (дата звернення: 20.05.2024).
10. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо дотримання розумних строків кримінального провадження) : Проєкт Закону України від 04.01.2022 р. № 6454-1. URL: <https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=73555&pf35401=558043> (дата звернення: 20.05.2024).

11. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо оптимізації досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень : Проект Закону України від 02.11.2023 р. № 10206. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/2052847> (дата звернення: 20.05.2024).

12. Скрябін О.М. Проблемні питання участі понятих у кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2020. № 5. С. 220–224.

13. Смірнов О.С. Обшук у кримінальному провадженні: дис. ... канд. філос. наук: 08.081.01. Кропивницький, 2023. 250 с.

14. Смоков С.М., Кирилук О.А. Участь понятих у слідчих (розшукових) діях на стадії досудового розслідування. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 2. С. 101–106.

15. Тетерятник Г.К. Інститут понятих при проведенні слідчих (розшукових) дій в умовах надзвичайних правових режимів. *Держава та регіони. Серія Право*. 2020. № 4. С. 195–199.

References

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 r. № 4651-VI. *Verkhovna Rada Ukrainy*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. St. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (date of access: 20.05.2024).

2. Lebedieva A. Osoblyvosti protsesualnoho statusu poniatoho u kryminalnomu provadzhenni. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 2019. № 5. S. 275–279.

3. Lukianchykov, Ye.D. Lukianchykov B.Ye. Instytut poniatykh v systemi protsesualnykh harantii zakhystu prav osoby. *Suchasni vyklyky ta aktualni problemy sudovoi reformy v Ukraini: materialy V Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii*. Kyiv: VAITE, 2021. S. 224–226.

4. Lukianchykov Ye.D., Lukianchykov B.Ie., Mykytenko O.B. Unormuvannya instytutu poniatykh u chynnomu KPK Ukrainy. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu*. 2024. Tom 3, № 81. S. 128–132.

5. Nanka A.O., Filimonova Yu.O. Aktualni pytannia funktsionuvannya instytutu poniatykh u kryminalnomu provadzhenni. *Molodyi vchenyi*. 2018. № 5(2). S. 631–633.

6. Pertsova-Todorova L.M. Deiaki pytannia uchasti poniatykh pid chas provedennia obshuku. *Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii: naukovyi zbirnyk*. 2019. № 2. S. 176–179.

7. Poiasniuvalna zapyska do proiektu Zakonu pro vnesennia zmin do Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy (shchodo dotrymannia rozumnykh strokiv kryminalnoho provadzhennia). URL: <https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=73555&pf35401=558050> (date of access: 20.05.2024).

8. Poiasniuvalna zapyska do proiektu Zakonu pro vnesennia zmin do Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy shchodo optymizatsii dosudovoho rozsliduvannya ta sudovoho rozghliadu kryminalnykh provadzhenn. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/2052850> (date of access: 20.05.2024).

9. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy shchodo udoskonalennia poriadku zdiisnennia kryminalnoho provadzhennia v umovakh voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 14.04.2022 r. № 2201-IKh. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text> (date of access: 20.05.2024).

10. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy (shchodo dotrymannia rozumnykh strokiv kryminalnoho provadzhennia): Proiekt Zakonu Ukrainy vid 04.01.2022 r. № 6454-1. URL: <https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=73555&pf35401=558043> (date of access: 20.05.2024).

11. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy shchodo optymizatsii dosudovoho rozsliduvannya ta sudovoho rozghliadu kryminalnykh provadzhenn: Proiekt Zakonu Ukrainy vid 02.11.2023 r. № 10206. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/2052847> (date of access: 20.05.2024).

12. Skriabin O.M. Problemni pytannia uchasti poniatykh u kryminalnomu provadzhenni. *Pravo i suspilstvo*. 2020. № 5. S. 220–224.

13. Smirnov O.S. Obshuk u kryminalnomu provadzhenni: dys. ... kand. filos. nauk: 08.081.01. Kropyvnytskyi, 2023. 250 s.

14. Smokov S.M., Kyryliuk O.A. Uchast poniatykh u slidchykh (rozshukovykh) diiakh na stadii dosudovoho rozsliduvannya. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva*. 2017. № 2. S. 101–106.

15. Teteriatnyk H.K. Instytut poniatykh pry provedenni slidchykh (rozshukovykh) dii v umovakh nadzvychainykh pravovykh rezhymiv. *Derzhava ta rehiony. Serii Pravo*. 2020. № 4. S. 195–199.